folklor/edebiyat, cilt:19, sayı:74, 2013/2

KRİMİNOLOJİ TEORİLERİ İLE BEYOĞLU RAPSODİSİ'NE DOKUNUŞ

Murat Cem Demir*

Çağdaş Türk Edebiyatı'nın başarılı yazarlarından Ahmet Ümit, *"Beyoğlu Rapsodisi" (BR)* adlı kitabını 2003 yılında ilk kez yayımlamıştır. Otuz üç bölümden oluşan roman 408 sayfa ile Doğan Kitap tarafından basılarak okuyucuya sunulmuştur. Eser bu zamana kadar 38 baskı yapmıştır. Kitabın türü polisiye romandır. Ümit, Türkiye'de Osman Aysu ile birlikte popüler edebiyat** türü olarak değerlendirilen polisiye romanın en etkili temsilcisidir. Ancak Ümit, "Osman Aysu'nun aksine *thriller* *** alanında değil, daha çok *"kara roman"* ustalarının izinde*"* (Üyepazarcı, 2008: 399) yürümüştür. Kara roman ile sosyolojik muhteva polisiye romana**** yedirilir, işlenen cinayet failin psikolojisinden ziyade bulunduğu toplumsal pozisyon ve girmiş olduğu sosyal ilişkiler ile açıklanır. Ümit (2013) tarafından basına verilen aşağıdaki röportaj, onun genelde polisiye roman, özelde ise kara roman hakkındaki görüşlerini özetlemektedir.

"…polisiye romanlar birbirine benzemez. Edgar Allan Poe'nun yazdıklarıyla Agatha Christie'ninkilerin birbiriyle alakası yoktur, Dashiell Hammett ile Patricia Highsmith'inkiler

* Yrd. Doç. Dr., Tunceli Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü.

** Polisiye romanların "Popüler olarak nitelendirilmeleri, tıpkı aşk ve macera romanları gibi çok satması ve kısa sürede tüketilmesi ile alakalı bir durumdur" (Bay, 2012: 346).

*** Heyecan ve gerilim dozunun yüksek tutulduğu romanlar thriller türünün örnekleridir

**** Ernest Mandel' e göre (1985) bir polisiye roman eğer içerisinde sınıf ilişkileri, yoksulluk, konut sorunu gibi toplumsal temaları barındırmıyor, basit bir kurguya dayanıyorsa, ideolojik olarak önemsenmemelidir.

akraba bile sayılmazlar, Arthur Conan Doyle ile John Lee Carre'ınkilerin arasında hiçbir bağlantı kuramazsınız. Çünkü polisiye roman, yazarının yaşadığı coğrafyadan, dünyadan, çağdan, günden, kısacası kültürden ayrı düşünülemez. Ve herkesin de bildiği gibi farklı kültürler; farklı düşünceler, farklı davranışlar, farklı yaşam biçimleri üretirler. Bu, polisiye romanın ana konusu olan "suç" -daha doğrusu gizemli suç- için de geçerlidir. Gizemli suç, polisiye roman için yalnızca basit bir malzeme değil, aynı zamanda yazarın üslubunu da belirleyen bir ana maddedir. Gizemli suçu anlatan romanların, klasik polisiye, *kara roman,* casus romanları, gerilim romanları olarak kendi arasında türlere ayrılması da bu yüzdendir. *"Kara Roman*" bunların arasında oldukça özgün bir konuma sahiptir. Klasik polisiye, çok bilinmeyenli bir cinayet bilmecesinin çözümüne dayanır; casusluk romanları, devlet ya da şirketler düzeyinde işlenen bir suçun açığa çıkarılması ekseninde gelişir; gerilim, suç işleme ânının ya da suçlunun yakalanma ânının ayrıntılarından oluşur, *"Kara Roman"* ise suçun ekonomik ve sosyal nedenleri üzerinde yükselir. Suç ve birey arasındaki o karmaşık şifreyi açıklamaya çalışır. Bu yüzden *"Kara Roman"ın* ortaya çıkışı tarihi kapitalist buhran yıllarına rastlar. "Kara Roman"ın Amerika'daki 1929 bunalımının hemen ardından doğması bir rastlantı değildir. Toplum çapında ekonomik çöküşle birlikte artık suç Avrupa'da yazılan polisiye romanlardaki gibi bireysel olma özelliğinden kurtulmuş, örgütlü bir nitelik göstermeye başlamıştır. İçki ve silah kaçakçılığı, cinayetler, kumar, fuhuş, rüşvet artık örgütlü çetelerin elinde uluslararası bir yapıya bürünmüştür. Suçun kazandığı bu yeni nitelik, kuşkusuz dedektiflik romanlarına da yansıyacaktır."

Çalışmamıza konu olan Beyoğlu Rapsodisi; Kenan, Nihat ve Selim adındaki üç arkadaşın yaşantısına dayanır. Olaylar, başkahraman Selim'in ağzından anlatılmaktadır.* Kurgu, geçmişte uçak kazası geçiren Kenan'ın bu kazadan sonra kafasına taktığı ölümsüzlük tutkusunu arkadaşları ile paylaşması ile başlar. Nihat, arkadaşı Kenan'a, çok sevdiği fotoğrafçılık yoluyla, cinayet fotoğraflarından kurulu bir sergi açarak bu tutkuyu gerçekleştireceğini söyler. Beyoğlu Emniyeti'nde çalışan bir komiser tanıdığından aldığı fotoğraflar ile bu işe girişen Kenan, iki farklı cinayet resmi arasında bir benzerlik fark eder. Bu cinayetlerden birisi Akademisyen Aysun Güven, diğeri ise baterist Kartal Göker cinayetidir. Bu iki cinayet arasında bağlantı kurarak, gerçek katilin izini araştıran Kenan, Selim'in babası Ali Rıza Bey ile karşılaşır. Kapanmış bir dosyanın tekrar açılmasından rahatsız olan Selim'in bulduğu çare ise Kenan'ı öldürmektir.

Ümit'in Beyoğlu Rapsodisi "yan toplumsal öğeler(-in) yoksunluğuna rağmen polisiye kurgusu bakımından en güçlü polisiye öyküsüdür " (Üyepazarcı, 2008: 399). Bu makale, kriminolojiye ait bazı kuramları temele alarak eserde gizlenmiş olan bu yan toplumsal öğeleri açığa çıkarmaya çalışacaktır. Bu yan toplumsal öğeler, eserde ifade bulan insan tasvirler ile Beyoğlu ve çevresine ilişkin bilgilerdir ve her biri içerisinde kriminoloji teorileri ile deşifre edilebilecek zengin malzemeleri barındırır. Eserden tırtıkladığımız kurgunun *önemli veya*

* Ümit'in bu romanına ilişkin özgün karakteri Üyepazarcı (2008:406) okuyucuya şu şekilde nakleder "Ahmet Ümit bu romanında polisiye kurguda çok ilginç; ancak ustalıkla kullanılmadığı durumda sırıtabilecek bir yöntemi başarı ile uyguluyor. İlk kez Agatha Christie'nin 1926 yılında yazdığı The Murder of Roger Ackroyd adlı öyküsünde kullandığı, öykünün katilin ağzından anlatılması biçimindeki bu çekici ama sorunlu olabilecek uygulamayı Ahmet Ümit'in ustalıkla kullanması yazarın polisiye kurgudaki eriştiği olgunluğun bir kanıtı olarak kabul edilebilir."

silik parçaları, teorik dokunuşlarla anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Eğer konu bir cinayet veya herhangi bir suç türü ise, hukuk, kültür ve edebiyat kadar kriminolojinin de onu anlamlandırma hakkı vardır. Bu hakkı biz üç teorinin (toplumsal düzensizlik, gelişimsel ve anomi) argümanları ile sınırlandırdık.

Rapsodi'de ekolojik perspektifi aramak

İnsanların karakterlerinin oluşumunda ve birbirleriyle olan ilişkilerinin belirlenmesinde yaşanılan mekânın etkisi göz ardı edilemez. *Mukaddime* (2011) ile mekâna atfedilen değer, *Kanunların Ruhu Üzerine* (1998) ile daha da belirginleşmiş ve sosyolojinin önemli bir nesnesi haline gelmiştir.* Sosyoloji, coğrafi bir konumlanışı aynı zamanda anatomik bir bütünlük olarak görür. Gerek fiziksel özellikler, gerek ise beşeriyet temsilleri, bu bütünlüğü oluşturan unsurlardır. Mekân, tüm yönleri ve oluşumları ile eylemin iki yönünü de (etkileyen ve etkilenen) beraberinde taşır. Suç gibi kompleks bir olayın ortaya çıkışında, sürdürülmesinde ve sönümlenmesinde mekanın dinamiksel yönü kriminologlarca gözden ırak tutulmamıştır.

Bu kriminologların başında, Chicago Okulu'nun üyeleri gelmektedir. Ekolojik okul *(ecological school)* veya toplumsal düzensizlik *(social disorganization)* isimleri ile adlandırılan bu okulun klasik temsilcileri; Park, Burgess, Shaw ve Mckay'dir. Okulun kuramsal temelleri Park'ın çalışmalarına dayanır. Park, biyolojideki Darwinci paradigmadan esinlenerek, vahşi yaşam nosyonunu kentin toplumsal örüntüsünü açıklamakta kullanmıştır. Açıklamanın sınırlarını daha belirginleştirmek, içeriğini de anlaşılır kılmak için ekoloji kavramından yararlanmıştır. Ekoloji, "canlıların hem kendi aralarındaki hem de çevreleriyle olan ilişkilerini tek tek veya birlikte inceleyen bilim dalıdır" (TDK: 2013). Park, ekolojiyi insan ilişkilerine uyarlayarak, sosyal değişimin mekansal değişime olan etkilerini anlamaya çalışmıştır. Diğer bir deyişle biyolojinin kavram setleri ile şehrin sosyal muhtevasını anlamaya çalışmıştır. Karşısında 100 yıl gibi kısa bir süre içerisinde 5000 kişilik bir nüfustan 2000000 kişilik bir nüfusa ulaşan bir şehir (2010: 382) ve çözülmeyi bekleyen sosyal problemleri vardır. Park için şehir (özelde Chicago), sosyolojik bir araştırma için laboratuvardır (Duke, 2008: 1027).

İnsan (human) nosyonuna vurgu yaparak Park (1984: 4), şehri, birbirlerini etkileme ve dönüştürme potansiyeline sahip fiziksel ve moral** bir organizasyon olarak düşünmektedir. Biyolojiye ait bir dille söylersek şehir, içinde belirgin özelliklere göre katmanlaşmış farklı yaşam alanları ve insan gruplarını ihtiva eden kompleks bir organizmadır *(natural areas)*. Bu organizma içerisinde, farklı yapıda insanları bir arada tutan bağ, *'symbiosis'* (2010: 384) ismi ile anılır. İnsanların yaşam alanları hem etnik, hem ekonomik, hem de iş aktivitelerine göre bölünmüş bir bütünlük (karşılıklı fayda esasına göre) gösterir. Şehir, özerklik kadar işlevsel bir bağımlılığa da karşılık gelir. Hızlı bir toplumsal değişme*** bu doğallığı zedeler ve yeni dengeler oluşuncaya kadar işlevsellik çözülür. Chicago örneğinde bu kaotik duruma neden olan olgu, göçtür. Göçün, kent üzerindeki etkisi hem coğrafyanın hem de sosyolojinin kapsamına girer. Bu olgu basit bir taşınma, yer değiştirmeden ziyade " komşuluk, akraba-

* Sosyoloji tarihinde coğrafyanın insan üzerinde etkisini kapsamlı bir şekilde açıklayan ilk eserler İbni Haldun'un Mukaddime'si ile Montesquie'nin Kanunların Ruhu Üzerine'sidir.

** Bireylerin gelenek ve alışkanlıkları şehrin ayırt edici moral kategorileridir.

*** Burgess (1984: 53) değişimin kent üzerinde yarattığı olgu ile anabolic (yapıcı) ve katabolic (yıkıcı) süreçlerin metabolizma üzerinde yarattığı etki birbirine benzer. Kentin büyümesi ve gelişmesi uyum ve uyumsuzluk süreçlerini ve risklerini beraberinde getirir.

lık ve ailesel bağların *(home ties)* kopması ve mekânın dönüşmesidir"(Park, 1928: 887).

Göç ile ortaya çıkan durum literatürde istila *(invasion),* baskınlık *(dominance*) ve yerine geçme *(succsession)* kavramları ile açıklanır. Burgess'in bölgesel *(zonal)* teorisinde, kenti 5 kısma ayırması ve 5 bölüm içinde de II. bölgeye özel bir önem vermesi, bu kavramların etkisinin bu bölgede daha güçlü olmasındandır. II Bölge (zone) geçiş bölgesidir, "şehrin merkezini çevreler ve işletmeler ile basit üreticiler tarafından istila edilmektedir" (1984: 50). Toplumsal bağların zayıfladığı bu alanlar, aynı zamanda suçun en çok gözlendiği mekânlardır. Cilford R. Shaw ve Mckay*, suç oranları ile toplumsal değişim arasındaki ilişkiye bakarken, bu bölgeyi, belirtilen nedenlerden dolayı özellikle dikkate almışlardır. Göç ile birlikte "değişen ahlaki değerler, yüksek düzeyde yoksulluk ve zayıflayan toplumsal bağlar gençlerin suça yönelmesine neden olur" (Carrabine, 2008: 138). Kısaca bu yerler, bozuk kentleşmeye, harap olmuş komşuluk ilişkilerine, düşük bir yaşam kalitesine ve terk edilmiş binalara tekabül eder, suç için bir "çekim merkezi *(magnet for crime)* oluşturur" (Spelman: 1993).

Failler üzerinde toplumsal kontrolün zayıflığı, kötü alışkanlıklara meyil ile suç ve sapmaya imkan tanıyan olanaklarda artışın gözlemlendiği bu yerler, Rodney Stark tarafından (1987) "sapmış mekanlar" *(deviant places)* olarak tanımlanır. Stark, hem toplumsal düzensizlik, hem de rutin aktivite teorisinin *(Routine Activity Theory)* argümanlarını ortaklaşa kullanır (Vito: 147) ve sapmış mekanların 5 temel özelliğini betimler. Stark'a göre (1987: 895) bunlar; "yoğunluk, yoksulluk, ortak kullanım, geçicilik ve köhneleşmedir." Beyoğlu Rapsodisi'nde sapmış mekanlara en iyi örneği, kitaba ismini veren yerleşim yerinin kendisi yani *Beyoğlu* ve çevresi oluşturur.

" Beyoğlu'nun her caddesi, her sokağı, her geçidi ayrı bir maceradır;…Gündüzünde esnafın işiyle gücü ile uğraştığı bu cadde *(Sakız Ağacı Caddesi),* gece yarısı olup da saat biri devirdi mi, farklı bir kimliğe bürünür. Barlarda, meyhanelerde, birahanelerde kafayı çekmiş insanlar salınarak geçmeye başlarlar, zaman zaman sarhoş naralarına, kanlı bıçaklı kavgalara, uyuşturucu satışına, fuhuş pazarlıklarına sahne olan cadde, sık sık polis ya da ambulans sirenleri ile yankılanır. Bazen gece yaşananlar gündüze de uzanır, artık bu türden olaylara alışkın olan esnaf, dudaklarında bir gülümseme ile izler yaşananları…" (BR: 49).

* Shaw ve McKay'in "Çocuk Suçluluğu ve Kent Merkezleri (*Juvenile delinquency and urban areas*, 1972)" adlı çalışmada buldukları en önemli sonuç, suçun yoğun olduğu bölgelerde yaşayan kişilerin büyük çoğunluğunun zencilerden ve göçmen nüfustan oluşmasıdır. Bununla birlikte geçen zaman içerisinde o bölgelerde yaşayan insanların etnik veya ırksal kompozisyonu tamamen değişmesine rağmen suç oranlarının sabit kaldığı görülmüştür. Yani çalışma boyunca suç oranlarının yoğun olduğu mahallelerde oturanların zaman içerisinde değişmesi (Ör: *siyahlar* çoğunlukta iken zamanla beyazların çoğalması) veya belli bir etnik yapı çoğunlukta iken (ör: İtalyanlar, İrlandalılar vb.) zaman içerisinde diğer bir etnik gruba mensup insanların çoğunluk haline gelmesi bölgedeki suç oranlarında herhangi bir değişiklik meydana getirmemiş, suç oranları sabit kalmıştır. Ayrıca şehrin farklı bölgelerinde de suçun yoğun olduğu bölgelerde yaşayan göçmen ve etnik gruplara mensup bireylerin yaşamasına rağmen bu bölgelerdeki suç oranlarının sorunlu bölgelerdeki kadar (örn: Bölge 2) yüksek olmadığı gözlenmiştir. Suçun yoğun olduğu bu bölgelerdeki nüfus ve demografik yapı iç ve dış göçler nedeniyle sürekli ve hızlı bir şekilde değişmesine karşın, buralardaki suç oranlarının sabit kalması, suç ve suçluluğun belirli kişisel ya da etnik özelliklerden bağımsız olarak ortaya çıktığına ilişkin önermenin kuvvet kazanmasına yol açmıştır. Bu sonuç o dönemde oldukça etkili olan ve suçun daha çok suç işleyen kişilerin kişisel özelliliklerini ele alan psikolojik yaklaşımla açıklanmasının çok yeterli bir yaklaşım olmadığını ve bunun yanı sıra bu kişilerin yaşamış oldukları sosyal çevredeki değişkenlerin de suçluluk üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Çalışma sonucunda suç oranlarının şehrin merkezinde yer alan sanayi bölgelerine en yakın ve ekonomik olarak en düşük grupta yer alan insanların yaşadıkları yerlerde daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Başıbüyük, 2010: 74).

Tarlabaşı'na ilişkin Ümit tarafından zikredilen cümleler aynı zamanda Stark'ın köhneleşme dediği faktöre denk gelir. "Karanlık Bakkal Sokak, yıpranmış binaları, delik deşik yolu, karşıdan karşıya gerilmiş iplerde sallanan çamaşırları, toplumun en altında yaşayan insanlarıyla tipik bir Tarlabaşı sokağıydı." (BR: 345). Göç ve geçişlilik özelliklerine ait olgular ise mekânın tarihinde gizlidir.

"İlk yerleşim yılları 1850'lere uzanan, nüfusunun neredeyse tamamı Ermeni ve Rumlardan oluşan Tarlabaşı, ömrünün en parlak dönemini XX. yüzyılın başlarında yaşamıştı. Ancak 1940'lı yıllarda yürürlüğe giren Varlık Vergisi, ardından 1955 yılında yaşanan 6-7 Eylül çapulculuğuyla bu insanların çoğu Beyoğlu gibi Tarlabaşı'nı da bırakıp gittiler. Böylece Tarlabaşı da kendi dokusunu, güzelliğini yitirmeye başladı. Sahibi yurtdışına kaçmak zorunda olan binaların bakımı yapılmadı, evler boş kaldı, sokaklar eskidi, semtte yaşayan insanların sosyolojik profili değişti; bir zamanlar hepsi meslek erbabı olan semt sakinlerinin yerini gece boyunca bedenlerini satıp, gündüzleri buradaki kırık dökük evlere sığınan yaşlı orospular, genç eşcinseller, işsiz kalmış müzisyenler, elden ayaktan düşmüş sinema oyuncuları, yıldızı sönmüş şarkıcılar, Anadolu'dan göçüp bu büyükşehirde dikiş tutturmaya çalışan çaresiz Kürtler aldı" (BR:345).

Beyoğlu ve çevresinde, mekânın farklı amaçlarla kullanılması, farklı çıkar gruplarına hizmet etmesi ve bunların bir aradalığı, ortak kullanıma işaret ederken, mekânın nüfussal olarak kalabalık oluşu yoğunluğa, yukarıda örneklenen insan profili ise yoksulluğa delalet eder.

Gelişimsel kriminoloji ile Rapsodiye dokunuş

Suç söz konusu olunca yaş değişkeni de birçok değişken gibi önemli bir açıklama nesnesidir. Yaşın, suça etkisi diğer değişkenlerle girdiği etkileşim sonucu belirginleşip, bazen önemli, bazen ise kısıtlı bir güce sahiptir. Açıklama varyansı ne olursa olsun yaş suçu açıklayıcı değişkenlerden birisidir. Ancak yaş olgusunun, insan ömrü gibi geniş bir süreçte hareket etmesi, onun ile ilişkili olguları tanımlamak, açıklamak ve sınıflandırmakta bazı zorluklar yaşamamıza neden olacaktır. Psikologlar (Havigurst 1953, Newman 2009), belirtilen nedenlerden dolayı, yaşı temel alarak insan yaşamının dönemleştirilerek incelenmesi gerektiğini dile getir. Böylece bazı suç türleri ile yaş grupları arasında ilişkileri daha iyi gözlemleyip, inceleyebiliriz. Mesela; çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik suçları arasındaki farklar gibi. Mütemadiyen insanların çoğu, gençlere has özelliklerle (aktif, çevik, vb) suç arasında belirgin bir bağlantı kurarlar ya da bazı yaş dönemlerinde farklı suç türlerinin gözlendiğine dair bazı inançları taşırlar. Bütün bunlarda doğruluk payı olsa bile fail, her yaş döneminde suça meyledebilir.

Gelişimsel Kriminologlar (Moffitt vd. 2001, Laub ve Sampson 2003, Loeber vd. 2008, Farrington vd. 2012,) yaş ile suç arasındaki ilişkiye diğer kriminologlardan daha fazla anlam atfetmiştir. Onlar için suç ile yaş arasındaki ilişkinin basit değil karmaşık bir doğası vardır. Karmaşıklığın nedeni suçta nedensellik arz eden etmenlerin farklı yaş grubunda, farklı etkilerinin olmasıdır. Dönemsel olarak etki güçleri farklı olan bu risk faktörlerini Farrington (2002) "biyolojik, bireysel, ailevi, akran, okul, mekân ve yapısal faktörler" olarak belirtmektedir. Yaşam pratiği içerisinde *(context of life course)* hangi etkenin hangi dönemde etkili olacağı şans faktörünün de içinde olduğu tarihsel serüvende saklıdır. Bu serüvende bazı

faktörler suçun oluşmasına neden olurken (örneğin; işsizlik, göç ve tesadüfü belirleyiciler gibi), bazıları da (örneğin; evlilik, çocuk sahibi olma, hastalık vb.) suçun ortadan kalkmasına neden olabilir.

Failin yaşam pratiği bir inşa sürecidir. Gelişimsel kriminologlar, bu süreç esnasında oluşan *kriminal kariyerin* deşifre edilmesi için bazı kategoriler saptamıştır. Kategorilerin belirginleşmesinde çoğunlukla *panel datalardan* yararlanan bu kriminologlar için kriminal kariyer bazı yönergeleri *(trajectories)* ve yolları *(pathways)* izleyerek oluşur. Bu süreç "suça ilk başlama yaşı, katılım düzeyi, sıklık, devamlılık ve çekilme (suç ile işgal olmayı bırakma)" (France ve Homel, 2008: 140) gibi adımlarla oluşur. Bu adımların her biri kendi başına önemlilik arz eder. Mesela, suçla ilk temas ettiği yaş, sürecin seyrinde önemli bir aşamadır. Genellikle çocuklar, ergenler ve gençler maruz kaldıkları çevresel risk faktörlerinin yoğunluğundan dolayı diğer dönemlere göre bu dönemlerde suçu işlemeye daha yatkın olmaktadır. Benzer şekilde, daha önceki suç deneyimleri *(katılım)* ve bu deneyimler sonucu failin karşılaşmış olduğu (/olmadığı) yaptırımlar, suç aktivitesinin kümülatif değeri *(sıklık),* kişinin işlediği suçun ağırlığı ve suçtan elini çekme yani bırakma *(çekilme)* önemlilik arz eden aşamalara örnek olarak verilebilinir.

Gelişimsel terminoloji ile Rapsodi'ye dokunduğumuz kesit, 32. bölümde zikredilen cinayet olayıdır. Bu cinayeti işleyen kişi roman kahramanı Selim'in babası Terzi Ali Rıza Bey'dir. 1920 yılının sonbaharında işlenen cinayetin öyküsü devrimden kaçan Rus Kirilov ailesinin geçici bir süre Beyoğlu'na yerleşmesi ile başlar. Aile reisi General Aleksandr Kirilov, Yakutistan'da görev yaparken ailesinin hayatını garantiye almak amacı ile beraberinde Moskova'ya getirdiği dokuz iri elması, devrimden kaçarken İstanbul'a götürmüştür. Beraberinde getirdiği bu sırrı sadece komşusu Ali Rıza Bey'le paylaşmıştır. Elmasların parıltısına kapılan Ali Rıza Bey, General Aleksandr Kirilov'u, eşini ve oğlunu öldürür. Gasp edilen ganimetle büyük bir tekstil firması AZYA kurulur. Artık Ali Rıza Bey zengin bir işadamıdır.

Kriminologlar için her bir cinayet olayı kendine has bazı özellikler taşır. Cinayete neden olan olaydan, faile; suç aletinden, kurbana kadar her bir cinayetin ayrı bir kimlik kartı vardır. Suç söz konusu olduğunda gelişimsel kriminologlar yukarıda da belirttiğimiz gibi risk faktörlerine ve yaş gruplarına özel önem verirler. Snyder ve Sickmund (1999) belirttiği gibi; "tipik olarak şiddettin (tecavüz, soygun, ciddi saldırı gibi) başlangıcı ve cinayet, geç ergenlik ve erken yetişkinlik dönemlerinde *daha çok* gerçekleşir" (Loeber, 2005: 202). Yetişkinlik yıllarının başlarında yer alan henüz evlenmemiş, çoluğa çocuğa karışmamış, meslek sahibi olmayan Ali Rıza Bey bu ifadeyi romanda örnekler gibidir. Onun hikâyesinde bu cinayete engel olabilecek toplumsal bariyerlere henüz rastlamamaktayız. Yabancı bir aile, bir kişinin bildiği sır, yalıtılmış bir ortam ve faile getirisi yüksek bir eylem. Bütün bunlar failin eylemini kolaylaştıran unsurlardır. Sonuçta, fail sıfırdan ve emek sarf etmeden büyük bir firmanın sahibi olmuştur.

Rapsodi'de Anomiyi Aramak

Sosyoloji literatüründe, modern çağı analiz ederken, olumsuzluklara vurgu yapan iki kavramın sıklıkla kullanıldığına tanık olmaktayız. Birçok kez anlamsal kaymalar sonucu birbirlerinin yerine de kullanılan bu kavramlar, *"anomi"* ve "*yabancılaşma"* olarak termino-

lojiye girmiştir.* Çalışmanın bu kısmında kriminoloji literatüründe önemli bir yer işgal eden anomi kavramına değinilecektir. Literatüre bu kavramı ilk yerleştiren kişi Fransız sosyolog E. Durkheim'dir. Ona göre toplum "insanları kontrol eden bir güçtür" (1897: 241). Toplumu moral bir bütünlük olarak okuyan Durkheim, bu bütünlüğü sağlayan değerlerde yıpranma, toplumu bir arada tutan bağlarda bir gevşeme olursa anominin ortaya çıkacağını, yani insanların birlikte yaşamasına olanak tanıyan normların ihlal edileceğini söyler.

Anomi kavramını, sapma ve suç sosyolojisinin etkili bir açıklayıcısı haline getiren kişi ise , Durkheim'in Amerika'daki takipçisi Merton ve onun orta ölçekli** *(midlle range theory)* teorisidir. Sapma kavramını, anomi, sosyal yapı ve kültür ilişkisi üzerinden yorumlayan Merton, sosyal yapı ile kültürel amaçlar arasındaki gerilime vurgu yapmıştır (Merton, 1938: 672). Bireyler eğer arzuladıkları amaçlarına, meşru yollarla ulaşabileceklerine dair inançlarını yitirirlerse, yasal alanın dışına çıkarak onları gerçekleştirmeye çalışırlar. "Sahip olunan düşük formel eğitim ve kısıtlı ekonomik kaynaklar*** bireylerin meşru yolla zenginleşmelerini engelleyici faktörlerdir, hedeflerin yaratmış olduğu baskı, meşru kapılar kapandığı için anomiyi üretir" (Siegel, 2011 :151). Kısaca, insanoğlu meşru kapılar kapanınca gayrimeşru kapıları zorlar. Onun intibak/uyum *(adaptasyon)* tipolojisine**** göre bu, kapıları en çok zorlayanlar, yenilikçi *(innovation-II)* bireylerdir. Suç ve sapmaya meyletme kapasitesi, en sık bu bireylerde gözlenir. "Bu bireyler yasal yolları kullanarak amaçlarını gerçekleştirmede isteksiz veya sınırlı imkânlara sahip olduğu için yeni yollar keşfederler. Çalabilirler, uyuşturucu satabilirler veya zimmetlerine para geçirebilirler" (Siegel, 2011: 151). Bu grup kadar olmasa da sapmaya meyleden ikinci bir grup, geri çekilme *(retreatism-III)* tipoloji içerisinde tanımlanır. Merton'un anomi teorisinde, yabancılaşmaya en yakın uyum tipi, bu tipolojidir. "Geri çekilme davranış kalıbı, serserilik/boş gezme, alkolizm ve uyuşturucu bağımlılığı gibi toplumu terk etme ve yabancılaşma şeklinde kendini dışa vurur. Merton bu davranış biçiminin, yasal yollardan amaçlarını gerçekleştirmek için yoğun çaba gösterdikleri halde genelde başarısız olan bireylerde daha çok ortaya çıktığını belirtmektedir. Geri çekilenler olarak tanımlanan bu kategorideki bireyler, bir anlamda yaratıcı ve mücadeleci kimliklerini de terk etmişlerdir" (Kızmaz, 2005: 155). Merton'un teorisinde önemli olan bir diğer grup ise isyankârlardır *(rebelion V)*. Bu bireyler "geleneksel yollar yerine sosyal yapıda radikal değişiklikleri önererek alternatif yaşam tarzlarına meylederler" (Siegel, 2011: 151). Merton'un teorisinde

* Anomi tercüme edilmesi zor bir terim; fakat aslında çoğunlukla "kuralsızlık" ya da "değersizlik"(normsuzluk) anlamında ele alınmıştır. Bu terim hakkında bazı yorumcuların görüşü onun yabancılaşmaya yakın olduğudur (Kivisto, 2008:137).

** Parsons'ın genel teorisine karşılık Merton, ampirik verilere dayalı açıklama modelini tercih eder. Kuramsal olarak topluma ait soyut bir algı (onu tümlük olarak görüp temel kavramlara indirgiyerek açıklamak) yerine toplumsal fenomene ağırlık veren bu yaklaşım, "toplumda vuku bulan düzen ve çatışmanın tarihsel genellemelerinden çok düzen ve daha az çatışmaya neden olan analitik sorunlara eğilir" (Merton 1949: 452).

*** Merton yoksulluğun, suçun tek açıklayanı (yalıtılmış bir değişken) olmadığını, onun sosyal ve kültürel değişkenler ile bağıntılı bir değişken olarak açıklayıcılığa kavuştuğuna vurgu yapar (Merton, 1938: 681).

**** Toplumun kendi değer sisteminin ortaya koyduğu amaçlara (Amerikan rüyası) ulaşma ihtimali zayıf olan başka bir deyişle mevcut şartlar ve baskılarda dolayı engellenmiş bireylerin yaşadığı gerilime son vermek amacı ile ortaya koyduğu statejiler "intibak yöntemi" (adaptation method) olarak adlandırılır. Bu yöntem ile birey, sosyal yapıdan kaynaklanan ümitsizliğe çare arar. İntibaka yönelen 5 ideal tip vardır bunlar: Konformist (I), Yenilikçi (II), Ritüalist (III), Geri çekilmeci (IV) ve İsyankâr (V)'dır. I. Tip (Konformist) dışında diğer tüm bireyler anomik bir durumu tecrübe edecektir.

sadece Konformist *(conformative I)* tipolojisinde kurallara saygı ve riayet güçlü bir şekilde gözlenir ve bu bireyler hiçbir gerilime sahip değildir. Onun dışındaki dört tipoloji farklı düzeylerde sapmaya konu olur. Merton, özellikle II., III. ve V. (yenilikçilik, şekilcilik ve isyankârlık) uyum tiplerinin, ekonomik hedeflere ulaşmada sıkıntı yaşayan kimselerde daha çok gözlendiğini söyler (Merton, 1938 : 678). Merton'un teorisi, amaç – araç çatışmasının bireyde yaratmış olduğu gerilimin, hırsızlık yapma, uyuşturucu kullanma, protesto gösterilerine katılma veya dini organizasyonlara gönül verme gibi davranışlara yol açtığını kısaca özetler. O, her ne kadar ekonomik indirgemeciliğe karşı çıksa da, sapma ve suç söz konusu olduğunda gözünü alt sınıflara daha fazla dikmiştir.

Merton'un anomi teorisi, Steven Messner ve arkadaşlarının çalışmaları ile daha da geliştirilmiştir. Onlar, "kurumsal anomi teorisi" *(instutional anomie theory)* ile "Amerikan rüyasını" gerçekleştirmeye çalışan bireylerin sapmış davranışlara nasıl yöneldiklerini anlamaya çalışmışlardır. Teorilerine ismini veren "kurum kavramını Parsons'ın genel sosyoloji teorisine dayandırırlar" (Messner, 2008: 165). Onlara göre; bireyleri suça bulaştıran en az dört temel yönelim vardır. Bunlar, *başarma, bireycilik, evrenselcilik* ve *paranın fetişleşmesidir.* Bu yönelimlerin etkili olabilmesi, kurumlar arasındaki dengenin bozulması ile ekonominin, aile ve eğitim gibi ekonomi dışı kurumlara sirayet etmesi/kemirmesi sonucu gerçekleşir. Böylece, ekonomi dışı kurumların toplumsal kontrol kapasiteleri zayıflar, paraya ulaşmak için bireylerin suça yönelmeleri gerçekleşir (Messner, 2008: 165). Teoriye göre kurumsal baskınlık tipine göre üretilen suç türü, toplumlara göre de farklılık gösterir. "Amerika gibi ekonominin baskın olduğu toplumlarda "anomik" suçlar gözlenirken, politikanın baskın olduğu toplumlar "ahlaki sinizm" *(moral cynicism)* üretir… Dinsel veya akrabalık bağı güçlü toplumlar ise aşırı ahlaki teyakkuz *(extreme moral vigilance)* geliştirirler, bunun sonucunda ahlaki düzeni savunmayı sağlayan dayatmacılık veya nefret suçları gibi suçlar ortaya çıkar" (Akers, 2004: 177).

Anomi teorisine teşkil olabilecek birçok örnek Rapsodi'de karşımıza çıkmaktadır. Bu örneklerden Aysun Güven ve Kartal Göker'e burada değinebiliriz. Aysun Güven bir akademisyen, Kartal Göker ise onun baterist sevgilisidir ve her ikisi de cinayete kurban gitmiştir. Akademisyen olan Aysun'un liseden beri sevgilisi olan Yunus ile olan beraberliği Kartal Göker ile tanışmasından sonra sekteye uğramış ve zoraki bir birliktelik halini almıştır. Aysun ve Yunus arasındaki ilişkinin sıradanlaşması, heyecanını yitirmesi Aysun'un Yunus'tan uzaklaşmasına neden olurken onu Kartal'a yaklaştırır. Yunus ise Aysun'u kaybetmemek için hem beraberliğini sürdürmüş, hem de Aysun'un, Kartal'a olan aşkını onaylamıştır. Aysun'un yeni sevgilisi Kartal Göker iyi bir müzisyendir ve hayatına Yunus'tan daha fazla renk katacaktır. Ancak Kartal uyuşturucu bağımlısı bir gençtir. Siyah Bar adındaki bir işletmede geceleri bateri çalan Kartal, dünyaya kendisi gibi bakan insanlarla bir arada dolaşmaktadır. Belli özelliklere sahip bireylerin, paylaşılan değerler çerçevesinde bir mekanı sıklıkla kullanmaları, orada bazı ritüelleri gerçekleştirmeleri, o mekanlarda kendine özgü bir alt kültürün de oluşmasına zemin hazırlar. Bar/ disko gibi mekânlarda da bir alt kültürün geliştiğine/paylaşıldığına tanık olmaktayız. Giyim tarzları, saç stilleri, konuşma biçimleri ve kullanılan argolar bu kültürün ayırt edici özellikleridir. Kaba bir *genelleştirme* olmasına rağmen, bu kültürleri paylaşan pek çok kişide alkol ve uyuşturucu bağımlılığı da gözlenmektedir.

Aysun ve Kartal kişilikleri anomik süreçlere ilişkin bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda şunları söyleyebiliriz: Aysun açısından, başarılı bir akademisyenin heyecan yitimi sonucu kendine dönmesi, geri çekilmesi ve yeni arayışlara girmesi anomik süreci başlatır. Aysun aşk hayatında Yunus'tan vazgeçer, iş hayatında ise verimsizlik yaşamaya başlar. Bu durum kitapta söyle anlatılır: "Aysun kimseyi umursamazdı. Son dönemde herkes ona çatlak gözüyle bakıyordu zaten. Bir tür meczup olarak görüyorlardı. Kimse ona bulaşmıyordu. Bu dönemin sonunda işten atacaklardı. Aysun da biliyordu" (BR: 261). Kartal'la tanıştıktan sonra yeni bir dalganın, heyecanın içine giren Aysun, farklı bir kültürün içinde kaybettiği heyecanı bulmaya, bir şekilde kendini var etmeye çalışır. Ancak bu girişim ona pahalıya mal olur.

"Kartal'la tanıştıktan sonra Aysun'da çok kötü değişiklikler oldu, eroinden hapa kadar her türlü uyuşturucuyu denedi. Galiba satış işine de bulaştı*" (BR: 262). Eğitim düzeyi yüksek olmasına rağmen Aysun, Kartal Göker tarafından fiziksel şiddete maruz kalıyordu. Kartal'ın uyuşturucu krizine girdiği zamanlarda gözlenen bu durum, Aysun tarafından neredeyse kanıksanmıştı. Bu amaçsızlık, akıntıya sürüklenme ve kulaç atamama hali, Aysun'un anomik süreci bütün yönleri ile yaşadığına delalet eder.

Tek başına Tarlabaşı'nda bir evde kalıp geceleri Siyah Bar'da çalışan Kartal'a ilişkin en uygun anomik örnek, onun gün içerisinde satanistlerin bulunduğu bir mekâna takılmasıdır. Bu durum kitapta şöyle anlatılır. "Kartal**, Kadıköy'deki Akmar Pasajı'na takılıyordu. Belki duymuşsunuzdur. Satanizme meraklı gençler orada toplanırlar. Alt katlarında esrar içilir. Siyah Bar'a da o türden insanlar takılıyordu. Black metal türünden müzik dinlenir…. Satanistlerin dinlediği türden sert bir müzik. Birkaç kez de *Şeytan İncili* üzerine konuşmalarına tanık oldum… Satanistlerin kutsal kitabı" (BR: 263). Merton'un anomi tipolojisinde daha çok İsyankâr olarak düşünebileceğimiz satanistler, kitapta bir polis muhbiri tarafından şu şekilde tanımlanır: "Abi dedim ya gençlik heyecanı. Ailesine gıcık oluyor, herkese gıcık oluyor, komşusuna gıcık oluyor. Haksızlar mı abi? Bu millet insanlıktan çıkmadı mı? Neyse… Her şeyi yıkmak, bozmak istiyor. Yapamıyorlar tabii. Kolay değil maça ister bu işler. Çoğu da hali vakti yerinde ailelerin çocukları. Bazılarına da rahat batıyor. İşte, farklı olacak ya. Ona göre saçını uzatıyor, kestiriyor, giyiniyor, dövme yapıyor.. Bir gruba dahil oluyor. Necisin dendiğinde satanistim, black metal dinliyorum filan demek önemli yani" (BR: 297).

Sonuç

Suç ve sapma teorilerini bir romanın sayfalarında örneklemek oldukça zor bir girişim. Örneklerin, teoriye tekabülünde problemli de olsa *seçmeci* bir mantık izlenmesi biraz daha işimizi kolaylaştırmıştır. Üç kuram, kitaptan üç farklı örnek/kesit ile özetlenmeye çalışılmıştır. Ekolojik perspektif ile kentin suç üretme potansiyeline bakılmış, kısaca mekân, aktörleri ile birlikte analiz edilmeye çalışılmıştır. Beyoğlu bir yandan dünyanın en büyük metropollerinden birisinin kültür- sanat merkezi olduğu kadar, öte yandan yazarın da söylediği gibi binalardan oluşan vahşi bir ormana da benziyordu. Bu ormanda vurma, kırma, öldürme, çalma, gizlenme gibi etkinliklerle sürdürülen yaşam, Darvinci analojinin ekolojik perspektifte özetlendiği potansiyele işaret eder. Kuramlardan ikincisi olan gelişimsel kriminoloji ile aktörlerin

* Aysun ve Kartal'ın uyuşturucu madde satışı yapmadıklarına romanın ilerleyen bölümlerinde değinilmektedir.
** Kartal'ın bu gruplara takıldığı; ancak satanist olmadığı romanda belirtilmektedir.

bulundukları gelişim dönemine bakarak suç ve suç türleri arasındaki ilişki örneklenmiştir. Suç da, suçlunun hayatı da süreçtir. Bu süreçte hangi değişkenlerin kolaylaştırıcı hangilerinin ise zorlaştırıcı olduğu dönemselleştirilerek açıklığa kavuşturulur. Son olarak anomi teorisine bakılmış, bireylerin hedefleri ile bu hedeflerin bireyler üzerinde yarattığı gerilimin sapmaya nasıl yol açtığı tartışılmıştır. Peki, başka kuramlar kullanılarak başka açıklamalara gidilemez miydi? Tabii ki evet. Suç sosyolojisinin zengin kuramsal külliyatı Rapsodi gibi kompleks bir polisiye kurguyu çözümlemekte bize birçok olanak sağlar. Bu çalışma belki ileriki çalışmalara vesile olur ve diğer kuramların da açıklama potansiyellerinden yararlanılır.

Referanslar

Akers, R.A., Sellers,C.S.(2004). Criminological Theories: Introduction, Evaluation, and Application

Austin, D. (2008). "Robert E. Park," in *Encyclopedia of Race, Ethnicity, and Society*, edited by Richard Schaefer. Thousand Oaks, CA: Sage.

Başıbüyük, O., Karakuş,Ö. (2010). " Sosyal Düzensizlik ve Toplum Destekli Güvenlik Politikaları" *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 13 (2):65-97

Bay, Ö. (2012). " Kadın- Erkek Söylemi: Cinayet Yazan Kadın Pınar Kür, 'Bir Cinayet Romanı' ve Cinayeti İtiraf Eden Erkek Ahmet Ümit; "Beyoğlu Rapsodisi". *Türkish Studies* 7(1): 345-364

Burgess, E.W. (1984). "The Growth of The City An Introduction to a Research Project". The City. Park, R.P., Burges, E. W. and McKenzie, R.D. (ed.): Chicago Press, pp. 47-62.

Carrabine,E., Cox, P. , Lee, M. and Plummer,K. (2002). Criminology: A Sociological Introduction, *2nd Edition*, *Nigel South:Routledge*

Durkheim, E. (1897/1951). *Suicide: A Study in Sociology*. Newyork: The Free Press.

Farrington, D.P. (2002) "Developmental criminology and risk-focussed prevention". Maguire, M., Morgan, R. and Reiner, R. (Eds.) *The Oxford Handbook of Criminology (3rd ed*.). Oxford: Oxford University Press (pp. 657-701).

Farrington, D. P., Loeber, R. and Ttofi, M. M. (2012) "Risk and protective factors for Offending". Welsh, B. C. and Farrington, D. P. (Eds.) *The Oxford Handbook of Crime Prevention.* Oxford: Oxford University Press (pp. 46-69).

France, A. and Homel, R. (2008). "Devoplomental Criminology" *Dictionary of Youth Justice,*B. Goldson (ed.), Willian Pub, p.139-141.

Havigurst, Robert J. (1953). *Human Development and Education.* New York: McKay.

Loeber, R., Lacourse E and Homish D.L.(2005) "Homicide, Violence, and Developmental Trajectories". *Developmental origins of aggression*. Tremblay, R.E., Hartup, W.W.and Archer,J. (ed.): The Guilford Press, pp. 202-222.

İbni Haldun (2011). *Mukaddime 1* Çev: Sevim Belli. Onur yay.

Kızmaz, Zahir. (2005). "Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme" *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* 29 (2): 149-174

Kivisto, P. (2008) *Sosyolojinin Temel Kavramları*. Birleşik yay.

Loeber, R., Farrington, D. P., Stouthamer-Loeber, M. and White, H. R. (2008) *Violence and Serious Theft: Development and Prediction from Childhood toAdulthood.* New York: Routledge.

Laub, J. H. and Sampson, R. J., (2003), *Shared Beginnings, Divergent Lives: Delinquent Boys to Age 70,* Cambridge: Harvard University Press.

Mandel, E. (1985). *Hoş Cinayet Polisiye Romanın Toplumsal Tarihi.* Yazın Yayıncılık. İstanbul.

Merton , R.(1938) " Social Structure and Anomie" *American Sociological Review* (3): 672-82.

Merton, R.K. (1949) "On SociologicalTheoriesof the Middle Range from Robert K. Merton, Social Theory and Social Structure*".* *Classical Sociological Theory*. Calhoun, C. et all. (Ed.): Wiley-Blackwell; 2 edition (August 2007). pp. 448-459.

Messner, S., Ark. (2008). "Institutions, Anomie, and Violent Crime: Clarifying and Elaborating Institutional-Anomie Theory" *The International Journal of Conflict and Violence* 2 (2): 163 – 181.

Moffitt, T. E, Capsi, A.; Rutter, M., and Silva, P. A., (2001), *Sex differences in antisocial behavior: Conduct disorder, delinquency, and violence in the Dunedin Longitudinal Study.* Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Montesquie (1998). *Kanunların Ruhu Üzerine.* Toplumsal Dönüşüm Yay.

Newman, P. R. and Newman, B. M.(2009). *Development Through Life: A Psychosocial Approach. Wadsworht Cengage Learning Pub.*

Park, R. E. (1928) "Human Migration and Marginal Man" *The American Journal Of Sociology*, Vol. 33, No. 6, 881- 893.

Park, R.E. (1984) "The City: Suggestion for The Investigation of Human Behavior in The Urban Environment ". The City. *Park, R.P., Burges, E. W. and McKenzie, R.D. (ed.): Chicago Press, pp. 1-46.*

Siegel, L.J. (2011). *Criminology: The Core.* Wadsworth, Cengage Learning pub.

Spelman,W .(1993)."Abandoned Buildings: Magnets for Crime?" *Journal of Criminal Justice* 21 (1993): 481–493.

Stark, R. (1987). "Deviant Places: A Theory of The Ecology of Crime" C*riminology* 25 (4): 893-909.

Tibbetts, S. G., Hemmens,C. (2010). *Criminological Theory A Text/ Reader.* SAGE Pub.

TDK (2013). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü Ekoloji Maddesi*

Ümit,A (2011). *Beyoğlu Rapsodisi.* Everest yay. 38. Basım.

Ümit, A. (2013) http://www.kitapgazetesi.com/konu.asp?id=69 (24-01-2013)

Üyepazarcı, E. (2008). *Korkmayınız Mister Sherlock Holmes!* İstanbul.

Vito, G. F., Maahs, J. R. (2011). *Criminology: Theory, Research, and Policy* **,** Jones and Bartlett Pub.

Özet

Kriminoloji Teorileri İle *Beyoğlu Rapsodisi'*ne Dokunuş

Bu çalışmada, suç sosyolojine ait üç kuramın temel varsayımları dikkate alınarak, çağdaş Türk Edebiyatı'nın başarılı yazarlarından Ahmet Ümit'in "Beyoğlu Rapsodisi" adlı kitabı incelenecektir. Burada kitabın edebi bir eleştirisi yapılmayacaktır daha doğrusu bir eleştiriye gidilmeyecektir. Amaçlanan, metnin içinde bulundurduğu zengin materyalin, kuramlarca didiklenmesi, kuramlara referans oluşturmasıdır. Aslında, metinde anlatılanların, sahanın temsili olarak düşünülmesi ve kuramlarla açıklanmaya çalışılması, bir biçimde kurgu ile gerçekliğin özdeşleştirmesidir. Sıkıntıları içinde barındıran bu süreç, sosyal düzensizlik, anomi ve gelişimsel kriminolojinin kavramları ile aydınlatılmaya çalışılacak, kitaptaki olaylar bu kuramlarla anlamlandırılacaktır. Bu kuramlardan ilki, toplumsal düzensizlik adıyla anılır.Bu kuram, şehri bir ekosistem olarak düşünüp, Darwin'in, vahşi yaşam nosyonunu kentin

toplumsal örüntüsünü açıklamakta kullanmıştır. Göç, yoksulluk, marjinalleşme ve suç, şehir yaşamının fenomenleridir. Beyoğlu çevresi ve orada yaşanılanlar bu kuramın kavram setleri ile anlaşılmaya çalışılmıştır. İkinci kuramımız ise gelişimsel kriminoloji teorisidir. Bu kuram failin yaşam pratiği ile suça bulaşma anı arasında dönemsel bir ilişki olduğunu iddia eder. Yaş değişkeni ile suç ve suç türleri arasında kurulan bu ilişki, romana uyarlanarak, cinayet faillerinden birisinin yaşam kesiti anlaşılmaya çalışılmıştır. Son olarak ise suç ve sapmayı açıklamada anomi teorisine başvurduk. Anomi teorisi engellenme, gerilim ve baskı sonucu, bireylerin hedeflerine ulaşmada nasıl suç ve sapmaya meylettiklerini anlamaya çalışır. Bu kuramı, kurgunun iki farklı kişiliğini resmetmek için kullandık.

Anahtar Kelimeler: Suç, Suç Sosyolojisi, Beyoğlu, Sosyal Düzensizlik, Anomi Ve Gelişimsel Kriminoloji

Abstract

TOUCHING *BEYOĞLU RAPSODY* WITH THEORIES OF CRIMINOLOGY

This study analyses the book named "Beyoğlu Rapsodisi" of Ahmet Ümit, who is one of the successful Contemporary Turkish Literature in the light of main assumptions of three theories of criminology. Here a literary critique is not made nor does it criticize the book. The aim is to examine the rich content of the book in the light of theories and to create a reference to theories. As a matter of the fact that assuming what was underlined in the text as the representation of the field and explaining with theories somehow identifying the real with literary construct. This process that contains problems is tried to be enlightened under the light of the "social disorder" and "anomy" and the concepts of the Developmental Criminology so as the events in the book are explained with these theories. Of these theories the first is called social disorder. This theory accepts the city as an ecosystem and explains the social pattern of the city with Darwin's notion of "wild life". Migration, poverty, marginalization and crime are the phenomena of the city. Neighborhood of Beyoğlu and the life going on there are tried to be explained with the conceptual sets of this approach. And our second theory is that of the developmental criminology. This theory asserts that there is a sessional relationship between the life practice of a culprit and the moment of taking part in crime. This claimed relationship between life variable and crime and the types of crime is adapted to the novel to try to understand the life sequence of a murderer. Lastly, I make use of the theory of anomy to explain crime and deviation. The theory of anomy tries to understand that how as a result of prevention, tension and oppression individuals lean toward crime and deviation to achieve a goal

Keywords: *Crime, Sociology of Crime, Beyoğlu, Social Disorder, Anomy and Devolopmental Criminology.*